Téma 4: Použití OS ČR při řešení krizových situací mimo území státu

Cíl: **O**bjasnit studentům úlohu OS v kontextu vývoje bezpečnostního prostředí, podstatu kolektivní obrany v rámci NATO a použití AČR mimo území státu.

Úkoly pro samostatnou práci:

1. Prostudovat:
   - Bezpečnostní a Obrannou strategii ČR
   - Doktrínu AČR.
   - Severoatlantickou smlouvu

Studijní literatura:

- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů ČR*, ročník 1999.
- JURENKA, Miroslav; MALACHOVÁ, Hana; URBAN, Rudolf. *Krizové řízení I.* Skripta. Brno: Univerzita obrany, 2016, 129 s. ISBN 978-80-7231-379-2.

Obsah:

Úvod

V uplynulých dvaceti letech došlo ke snížení celkového napětí a poklesu rizika celosvětové konfrontace. Geopolitické postavení České republiky (ČR) se v důsledku řady demokratizačních a integračních změn v euroatlantickém prostoru zásadně změnilo. ČR je členem organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) a Evropské unie (EU) a stala se zemí, která přímo sousedí s členskými státy těchto organizací. Tím byla významně posílena její bezpečnost, zejména z pohledu jejího vojenského ohrožení.

Přesto však globalizovaný, vzájemně úzce propojený svět, v němž prostorové vzdálenosti ztrácejí na relevanci, konfrontuje ČR s novými bezpečnostními hrozbami. Reflexe proměn

globálního bezpečnostního prostředí i bezpečnostního prostředí ČR poukazuje na skutečnost, že fungování státu může být ohroženo nebo narušeno s různou intenzitou a různým způsobem. Bezpečnost státu v reflexi na tuto skutečnost je komplexně rozvíjena tak, aby byla schopna čelit hrozbám společenského i přírodního charakteru, přičemž jejich hranice není jednoznačně vymezena. Hrozby se vzájemně prolínají a přerůstají jedna v druhou. Rozličný charakter hrozeb a míra jejich rizika klade nové požadavky na místo a roli ozbrojených sil, které již nadále nejsou jen nástrojem porážky vnějšího protivníka, ale i jedním z řady nástrojů bezpečnosti státu v širším slova smyslu.

Vývoj bezpečnostního prostředí, jeho vliv na ČR a použití OS

Bezpečnostní prostředí prochází dynamickými změnami a předvídatelnost směrů, jakož i priorit jeho vývoje se snižuje. Z geopolitického postavení České republiky (ČR) je zřejmé, že pravděpodobnost přímého ohrožení území ČR masivním ozbrojeným útokem je sice stále nízká, nicméně přímé ohrožení území některých členských zemí Severoatlantické aliance (North Atlantic Treaty Organisation – NATO) a Evropské unie (EU) nelze zcela vyloučit.

Mezi hlavní zdroje hrozeb patří vyhrocené postoje vůči hodnotovým základům naší společnosti, ohrožující koncept demokratického právního státu a popírající základní lidská práva a svobody. Nositelem těchto postojů mohou být jak státy, tak i nestátní aktéři a různá uskupení a jejich stoupenci. Zdrojem hrozeb jsou i mocenské aspirace některých zemí, které v rostoucí míře přestávají respektovat mezinárodní uspořádání a základní principy mezinárodního práva.

Bezpečnostní hrozby se do značné míry odvíjejí od slabých či zhroucených států, jejichž vlády nejsou schopny zajistit vlastní obranu, bezpečnost svých občanů a vládu práva. V důsledku toho dochází k vnitrostátním i regionálním konfliktům, které negativně ovlivňují naši bezpečnost. Příčinou destabilizace a následného konfliktu může být i masivní porušování lidských práv, ať už se jedná o práva politická, sociální, environmentální či jiná.

Zvyšující se závažnost nevojenských hrozeb (např. nelegální migrace, kybernetické útoky, přírodní jevy) a zhoršující se bezpečnostní situace v oblastech bezprostředně sousedících s členskými státy NATO a EU kladou rostoucí nároky na schopnost Evropy samostatně reagovat na zvýrazňující nedostatky v jejích vojenských schopnostech a připravenosti bezpečnostním hrozbám odolat.

Na trendy a změny v bezpečnostním prostředí reagují v různé míře také klíčové mezinárodní organizace, které problémy řeší, ačkoli v některých případech jejich reakce nemusejí být adekvátní ani postačující. Organizace spojených národů (OSN), jakkoliv ČR její roli při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti vnímá jako zásadní, není na aktuální výzvy plně připravena. Nepřipravenost členských států učinit z OSN nástroj pro řešení krizí většího rozsahu a související praktické obtíže vytváří tlak na zapojování regionálních bezpečnostních organizací včetně NATO a EU do operací a misí za hranicemi euroatlantického prostoru.

Na základě analýzy bezpečnostního prostředí, ve kterém se ČR nachází, lze identifikovat specifické hrozby pro její bezpečnost. ČR jako zodpovědný člen mezinárodních organizací zahrnuje mezi relevantní bezpečnostní hrozby i takové, které nemají přímý dopad na její bezpečnost, ale ohrožují její spojence. Jedná se o hrozby:

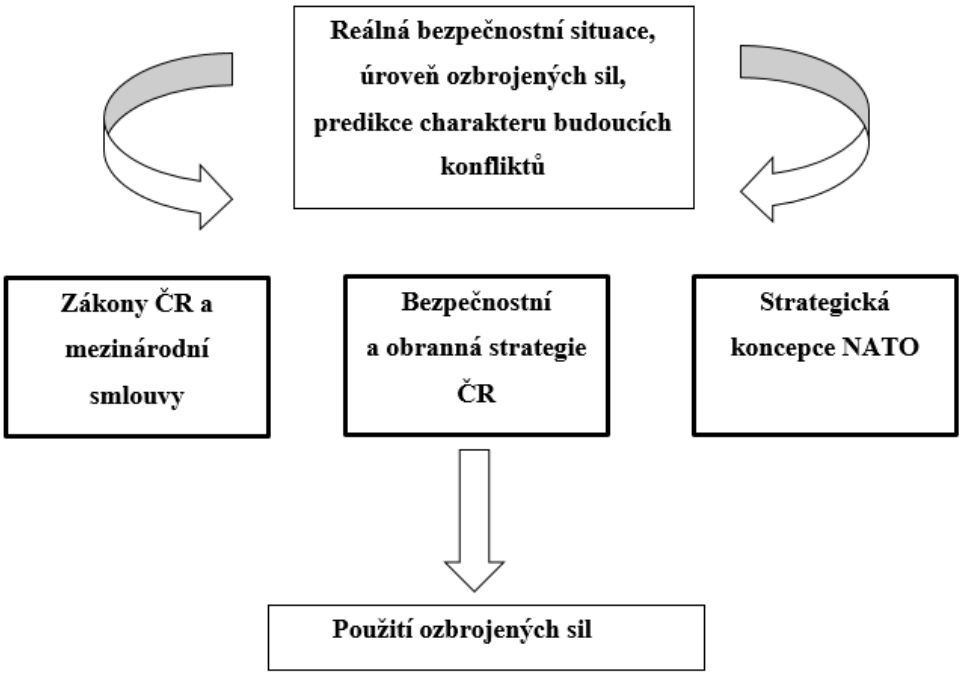
- oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodně- právních závazků v oblasti bezpečnosti;
- nestabilita a regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí;
- terorismus;
- šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů;
- kybernetické útoky;
- negativní aspekty mezinárodní migrace;
- extremismus a nárůst interetnického a sociálního napětí;
- organizovaný zločin, zejména závažná hospodářská a finanční kriminalita, korupce, obchodování s lidmi a drogová kriminalita;
- ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury;
- přerušení dodávek strategických surovin nebo energie;
- pohromy přírodního a antropogenního původu a jiné mimořádné události.

Charakter soudobých bezpečnostních hrozeb a trendů vyžaduje široký přístup k bezpečnosti kombinující nevojenské i vojenské nástroje. ČR rozvíjí nástroje k prosazování svých bezpečnostních zájmů jak na národní úrovni, tak i prostřednictvím aktivního působení

v multilaterálních a bilaterálních vztazích. Úspěšné prosazování bezpečnostních zájmů vyžaduje také zapojení občanů, právnických a fyzických osob a orgánů veřejné správy do zajištění bezpečnosti a celkové posilování odolnosti společnosti vůči bezpečnostním hrozbám.

Požadavky na schopnosti AČR k řešení krizových situací

Požadavky na schopnosti AČR k řešení celého spektra krizových situací vyjadřuje komplexně Obranná strategie České republiky. Strategie respektuje platné právní předpisy pro zajištění obrany, zejména Ústavu ČR a další související zákony. Východiska k použití OS ČR vyjadřuje obrázek:

Schopnosti AČR v mezinárodním koaličním, aliančním a národním bezpečnostním systému vyjadřují její politicko-vojenské ambice. Při formulování a deklarování politicko-vojenských ambicí musí být zohledněno zákonné vymezení hlavních úkolů ozbrojených sil ČR:
bránit území ČR s maximálním využitím systému kolektivní obrany;

- zabezpečit účast v operacích mimo území ČR silami předurčenými pro operace pod vedením NATO, EU a jiných organizací a pro koaliční operace;

- zabezpečit střežení vzdušného prostoru ČR;
- zabezpečit přijetí sil NATO v případě vzniku nebezpečí vojenského ohrožení teritoria ČR nebo bezpečnosti Aliance (Host National Support - HNS);
- zabezpečit splnění úkolů při nevojenských ohrožení ČR a úkolů vyplývajících z platných zákonů ČR.

Akceschopné ozbrojené síly

Pro vymezení cílového stavu, k němuž by ozbrojené síly měly směřovat, jsou níže stanoveny politicko-vojenské ambice:

- Při ozbrojeném konfliktu takového rozsahu, kdy bude ohrožena svrchovanost a územní celistvost České republiky, budou nasazeny všechny síly a prostředky ozbrojených sil České republiky včetně využití branné povinnosti (mobilizace).
- Pro kolektivní obranu spojenců podle článku 5 Severoatlantické smlouvy poskytne Česká republika pozemní a vzdušné síly předurčené k tomuto účelu v rámci obranného plánování NATO, jejichž základ tvoří brigádní úkolové uskupení na bázi mechanizované brigády, perspektivně těžkého typu.
- Pro mezinárodní operace ke zvládání krizí poskytne Česká republika v závislosti na charakteru situace brigádní úkolové uskupení pozemních sil bez rotace po dobu šesti měsíců. V případě, že toto uskupení nebude nasazeno, bude Česká republika pro mezinárodní operace ke zvládání krizí schopna souběžně nasadit dlouhodobě udržitelné praporní a rotní úkolové uskupení pozemních sil, nebo komponent vzdušných sil s rotací.
- Česká republika přispívá uskupeními do pohotovostních sil rychlé reakce NATO (*NATO Response Force*, NRF) nebo bojových uskupení EU (*EU Battle Groups*), nebo pro použití v rámci posílené předsunuté vojenské přítomnosti na východě Aliance (*enhanced Forward Presence,* eFP), a to v souhrnu do velikosti odpovídající jednomu praporu.
- Česká republika přispívá do misí OSN, a to zejména prostřednictvím vyčleňování sil do Systému připravenosti schopností pro mírové operace OSN (*UN Peacekeeping Capability Readiness System*, UNPCRS).

- Česká republika je schopna přispívat i do dalších operací a misí specializovanými uskupeními či jednotlivci, a to například speciálními jednotkami a expertními týmy v oblasti výcviku a vojenského poradenství a personálem pro mezinárodní velitelské struktury NATO a EU. Je rovněž schopna vysílat své vzdušné síly za účelem ochrany vzdušného prostoru spojeneckých zemí v rámci NATO (*Air Policing*).

Při naplňování politicko-vojenských ambic budou zohledňovány následující **principy:**

a. Jeden soubor sil pro plnění jak vojenských úkolů, tak i pro podporu civilních orgánů v krizových situacích nevojenského charakteru.

b. *Účelnost sil* s ohledem na úkoly ozbrojených sil České republiky v rámci systému obrany České republiky a nejpravděpodobnější způsoby jejich použití při zachování schopnosti pružně reagovat v širším spektru činností.

c. *Efektivita sil* založená na plnění aliančních standardů, zejména s důrazem na jejich připravenost.

d. *Modularita sil* umožňující vytvářet na bázi organických jednotek úkolová uskupení odpovídající charakteru činnosti.

e. *Nasaditelnost sil* a jejich využitelnost pro plnění úkolů v mezinárodních operacích při současném zvyšování udržitelnosti nasazených jednotek.

f. *Interoperabilita sil* zajišťující součinnost se spojenci a plnění úkolů v aliančním integrovaném informačním prostředí.

g. *Postupné budování válečných schopností*. Dříve předpokládané dlouhé varovací doby vedly ke konceptu tzv. odložené potřeby. Vývoj posledních let však ukázal, že ozbrojený konflikt v Evropě může vypuknout náhle, čímž dochází k výraznému zkrácení varovací doby pro přípravu ozbrojených sil k dosažení operačních schopností. Proto bude realizováno postupné budování válečných schopností, včetně pořízení dostatečného množství materiálu a skladových zásob pro úhradu běžných a válečných ztrát, zvyšování připravenosti záloh, smluvního zajištění dodávek a další opatření. V tomto kontextu bude posouzen a případně revidován koncept odložené potřeby.

h. *Kompetentní personál*. Za účelem realizace stanovených úkolů budou vytvořeny podmínky k získání a udržení kvalifikovaného a motivovaného personálu. Nedílnou součástí budování válečných schopností je i cílevědomě vedená široká spolupráce s právnickými i fyzickými osobami včetně škol a vzdělávacích institucí, a to nejen v programech osvětových, přípravě obyvatelstva v nezbytných formách a obsahu, ale i spočívající v přímé spolupráci na

zaměstnávání ze služby, po splnění závazku, propuštěných vojáků a umožnění jejich aktivní účasti v rámci zálohy nebo aktivní zálohy.

Pro dlouhodobé plnění stanovené úrovně politicko-vojenských ambic je nezbytné vytvořit **odpovídající strukturu, schopnosti a kapacity OS ČR** k zajištění těchto úkolů. Na základě hodnocení bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik je v dlouhodobém horizontu nutné počítat s výstavbou nových jednotek a útvarů k navýšení zejména bojových schopností u pozemních sil a navýšit tak AČR o dalších 5000 osob5, při zachování priority pro plnou personální naplněnost, vybavení, vyzbrojení, vycvičení a dosažení plných operačních schopností u dvou stávajících brigád, z toho jedné těžkého typu. Při přezbrojování útvarů bude stávající vojenská technika využita pro vyzbrojení mobilizačně rozvinované armády.

Ozbrojené síly České republiky jsou schopny plnit své úkoly samostatně i ve spolupráci se spojenci včetně využití opatření k podpoře ozbrojených sil hostitelskou spojeneckou zemí a poskytnutí této podpory na vlastním území **(*Host Nation Support*).**

Armáda České republiky v mezinárodních operacích

AČR jako rozhodující složka OS ČR může plnit úkoly jak na území státu, tak mimo něj. Na základě politického rozhodnutí jsou síly AČR nasazovány do celého spektra operací podle i mimo čl. 5 Severoatlantické smlouvy k řešení krizí, například na posílení, podporu nebo obnovení míru, bezpečnosti a stability, obnovit vlády a zákonné moci nebo umožnění humanitární pomoci včetně podpory civilních orgánů při řešení nevojenských krizových situací.
V mezinárodních vojenských operacích míru může AČR postupně nebo souběžně plnit úkoly spojené s vedením bojové činnosti i úkoly humanitární pomoci a při postkonfliktní stabilizaci a obnově.

Použití ozbrojených sil České republiky

Síly AČR mohou být v rámci NATO použity podle článku 5 WT, aby se podílely na konvenční válce proti dobře vyzbrojeným protivníkům s technologicky pokročilými zbraňovými systémy a vybavením. Síly AČR by proto měly být připravovány, vybavovány a cvičeny pro co nejvíce komplexní, náročné a vysoce intenzivní válečné vojenské operace.
Historie zapojení AČR do řešení krizových situací mimo území státu v novodobých dějinách začíná v devadesátých letech minulého století.

Operace „POUŠTNÍ BOUŘE“ (1990 – 1991)
V noci z 1. na 2. srpna 1990 překročila irácká vojska hranice státu Kuvajt a obsadila jeho celé území. Rada bezpečnosti OSN agresi okamžitě odsoudila a prezident USA vyslal do oblasti Perského zálivu vojáky své armády. Souhlas s vysláním československé protichemické jednotky do zálivu byl vysloven Federálním shromážděním Parlamentu, tehdy ještě České a Slovenské federativní republiky dne 23. září 1990. Na základě tohoto rozhodnutí vyslala armáda ve dnech 11. - 14. prosince 1990 celkem 200 vojáků-dobrovolníků do Saúdské Arábie.

Země bývalé Jugoslávie - Operace „UNPROFOR“ (1992 – 1995)
Mise UNPROFOR byla ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN č. 721 ze dne 27. listopadu 1991. O účasti naší armády v mírových misích na území bývalé Jugoslávie rozhodla vláda svým usnesením č. 27 ze dne 16. ledna 1992.

Afghánistán - Operace „TRVALÁ SVOBODA“ (2008 – 2009)
Operace Trvalá svoboda byla vojenskou reakcí na teroristické útoky z 11. září 2001 a proběhla s oficiálním souhlasem afghánské vlády a v souladu s příslušnými rezolucemi Rady bezpečnosti OSN (zejména č. 1368/2001, 1373/2001 a 1378/2001). Operace se zúčastnili příslušníci prostějovské 601. skupiny speciálních sil. Jejich působení v operaci bylo schváleno usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 776 ze dne 30. dubna 2008 a usnesením Senátu Parlamentu ČR č. 383 ze dne 24. dubna 2008.

Principy spojeneckých mnohonárodních operací

Základní principy spojeneckých operací	
V kontextu vojenského umění	V kontextu mezinárodním
• Definice cílů • Jednota úsilí • Udržitelnost • Hospodárné úsilí • Ekonomika sil • Pružnost • Iniciativa • Udržení morálky • Překvapení • Bezpečnost • Jednoduchost • Mnohonárodnost	• Nestrannost • Souhlas stran • Omezení použití síly • Vytrvalost/dlouhodobý výhled • Legitimita • Důvěryhodnost • Vzájemný respekt • Transparentnost • Volnost pohybu • Ochrana životního prostředí

Zapojení AČR do operací

- **Mezinárodní operace na podporu míru a operace podle článku 5 Severoatlantické smlouvy.**
- **Ochrana vzdušného prostoru.**
- **Podpora civilních orgánů.**

Závěr

> Armáda ČR by měla trvale plnit funkci odstrašování a podle potřeby zmařit hrozby svobodě a územní celistvosti ČR, stejně jako prosazovat její národní zájmy. To vše bude provádět v rámci strategických souvislostí, které jsou komplexní, dynamické a nejisté. Velitelé by se proto měli stále řídit trvalými principy, které jsou obsaženy uvnitř Doktríny Armády České republiky, doplněnými jejich vlastními zkušenostmi, úsudkem a iniciativou. Poučení z operací a závěry z pojmové analýzy a praktického experimentu formují jak soudobou praxi, tak budoucí rozvoj schopností.